

art såsom gæsteriophold og »pensionsophold« for medlemmer af stifterens slægt. Kildematerialet er naturligvis så dårligt, at ikke alle disse aspekter af forholdet mellem kloster og stifter kan belægges overalt, men Hill finder et eller flere af sine seks kriterier bevidnet ved alle klostrene og vil derfor hævde, at samtlige fra stifternes side var intenderet som »Hausklöster«.

Der er mange gode detaljer i gennemgangen. Hill påpeger f.eks., hvorledes Odenseklostret godt kunne have udviklet sig til en dansk pendant til de franske kongers St. Denis, men forhindredes deri, fordi Erik Emune drejede opmærksomheden over mod Knud Lavards grav i Ringsted, således at det var dette kloster, der blev Valdemarernes slægtsgravsted. I det hele taget indgik klostergrundlæggelser som en faktor i konkurrencen ikke blot mellem stormands-slægter som Peder Bodilsens slægt og Hviderne, men også mellem de forskellige rivaliserende grene af kongeslægten. Både jarl Buris' grundlæggelse af Tvis og biskop Valdemars grundlæggelse af Guldholt vil Hill således se som et led i de to tronprætendents bestræbelser for at erobre kongemagten.

Thomas Hills bog er et værdifuldt bidrag både til belysning af de danske klostergrundlæggelser og til diskussionen om det danske samfunds karakter i det 12. århundrede.

Per Ingesman

JAMES FRANCE: *The Cistercians in Scandinavia*. Cistercian Studies Series 131. Kalamazoo, Cistercian Publications, 1992. xxiii, 577 s., ill. \$ 42.95.

Ved siden af Brian McGuires bog om *The Cistercians in Denmark* fra 1982 kan man nu sætte en tilsvarende om *The Cistercians in Scandinavia*, skrevet af en engelsk amatørhistoriker, der har arbejdet med emnet i adskillige årtier. I modsætning til McGuire, der slutter sin fremstilling omkring 1440, har James France sat sig for at skildre cistercienserordenens historie i Skandinavien i hele sin udstrækning, fra de første munke ankom hertil i 1140'erne, og til de sidste afgik ved døden i Sorø omkring 1580. Inden for den overordnede kronologiske ramme behandler han spørgsmål af mere tematisk art såsom cistercienserklostrenes beliggenhed og bygningsplan, rekrutteringen af munke og abbeder, klostrenes forhold til biskop, ordensledelse og pave osv.

Frances store force er hans evne til at se de generelle, fælleseuropæiske træk i de skandinaviske cistercienserklostres historie, og hans kendskab til både nordisk og international litteratur om cistercienserne er imponerende. Så snart han kommer uden for den egentlige ordenshistorie, mærker man dog en manglende fortrolighed med kilder og litteratur. I tredje kapitel, om »det monastiske liv«, er der f.eks. et ganske interessant afsnit om studier, bogbesiddelse og litterær virksomhed i cistercienserklostrene, men forholdene behandles stort set uden reference til øvrig forskning på de pågældende felter. I det spændende afsnit om grangiesystemet og dets afvikling er der ingen påpegning af, at den gradvise overgang fra direkte drevet til bondedyrket agerbrug skal ses i forbindelse med senmiddelalderens almindelige omlægning af godsstrukturen – skønt denne som bekendt har spillet en hovedrolle i hele den nyere danske forskning i middelalderens agrarhistorie. Og i sin i øvrigt temmelig overfladiske behandling af det klassiske spørgsmål om cistercienserne som agrartekniske innovatorer henviser France

alene til en gammel Arup-artikel som eksempel på det synspunkt, at afgrøderotation skulle være indført af cistercienserne; hele den nyere diskussion om middelalderens teknik og cisterciensernes betydning for dens udbredelse (Lynn White m.v.) kender han tilsyneladende ikke.

James France giver en omfangsrig og bredt fortællende skildring, men selv om hans bog i vid udstrækning inddrager det primære kildemateriale, er den i hovedsagen en oversigtsfremstilling, på godt og ondt afhængig af den foreliggende litteratur. Det ses især derved, at den er fyldig og dybtgående, hvor der allerede foreligger en omfattende forskning, men tynd, hvor der ikke gør det. Det er derfor også begrænset, hvor meget nyt den egentlig giver om cistercienserne i Danmark i forhold til McGuires bog. Størst skuffelse bereder bogen med hensyn til senmiddelalderen, her perioden fra reformkoncilierne til reformationen, hvor man fortsat savner en nærmere undersøgelse af den generelle opblomstring i det monastiske liv, som gør sig gældende også for cisterciensernes vedkommende, og som harmonerer dårligt med den »forfaldsopfattelse«, der normalt fremføres.

Per Ingesman

FRIEDRICH OCHSNER: *Helgon, drottningar och kyrkor*. Vä 1991. 132 s., Skr 130.-.
Samme: *Bygget kring mysteriet*. Vä 1992. 170 s., Skr 230.-.

I forordet til sin første bog »*Helgon, drottningar och kyrkor*« anklager Friedrich Ochsner de forskellige historiske skoler for at bekrige hinanden i kampen om »sandheden« i stedet for fordomsfrit at undersøge de korn af sandhed, som hver især er kommet frem til. Anledningen til den næste posthumt udkomne bog »*Bygget kring mysteriet*« er »att jag inbillar mig att mina anteckningar behövs för att motverka bristande kunskaper och feltolkningar i en rad arbeten jag läst under mine rechercher« (s. 5).

En gennemgående kritik af Ochners bøger vil dog i sig selv vise en række fejltolkninger eller rettere indtolkninger i emner, hvorom vi ved meget lidt eller intet. Eksempelvis slås det i begge bøger fast som en urokkelig kendsgerning, at stenkirkerne blev placeret landet over efter en af stat og kirke udfærdiget plan og at finansieringen skyldtes den af Knud den Hellige indførte tiende (henh. s. 12 og 48).

Det havde været rigtigere, hvis Friedrich Ochsner i sine forord havde ladet sig nøje med følgende: »De gör inte anspråk på att vara vetenskapliga avhandlingar eller att avslöja historiska sanningar« (*Helgon, drottningar och kyrkor* s. 3).

Axel Bolvig

JES WIENBERG: *Den gotiske labyrint. Middelalderen og kirkerne i Danmark*. Stockholm 1993. 243 s.

Gotikken i Danmark opfattes normalt som den arkitektur, der blev skabt inden for et bestemt tidsrum: ca. 1250-1550. Da dansk gotik næsten altid vurderes som